

Covid-19 kärjistää

globaalia eriarvoisuutta –

**Kuinka rakentaa reilumpaa maailmaa
pitkäkestoisessa kriisissä?**

MAAILMAA KOETTELEVASTA koronaviruspandemiasta puhutaan usein globaalina kriisinä, jossa olemme kaikki on samassa veneessä. Samaan aikaan pandemia on iskenyt äärimmäisen epätasa-arvoiseen maailmaan ja kärjistänyt eriarvoisuutta sekä maiden sisällä että välillä.

Koronapandemia on lisännyt köyhyyttä, heikentänyt terveyspalveluiden ja koulutuksen saatavuutta sekä kasvattanut sukupuolten välistä eriarvoisuutta. Samalla se on paljastanut syvälle juurtuneen rakenteellisen syrjinnän kaikissa maailman yhteiskunnissa.

Kaikista pahimmin koronapandemia on kuitenkin koetellut maailman köyhimpiä ihmisiä. Heitä, joilla ei ole riittävästi terveydenhuoltoa tai sosiaaliturvaa.

Rokotteiden saatavuudessa huimia eroja

Rokotteet ovat tärkein ja käytännössä ainoa keino pandemian pysäyttämiseksi. Yhdenvertainen rokotteiden saatavuus on välttämätöntä, jotta pandemia

”While we are all floating on the same sea, it’s clear that some are in super yachts while others are clinging to the drifting debris.

ANTÓNIO GUTERRES, YK:N PÄÄSIHTEERI

saadaan taltutettua kaikkialla ja maailma välttyy virusmuunnoksien aalloilta.

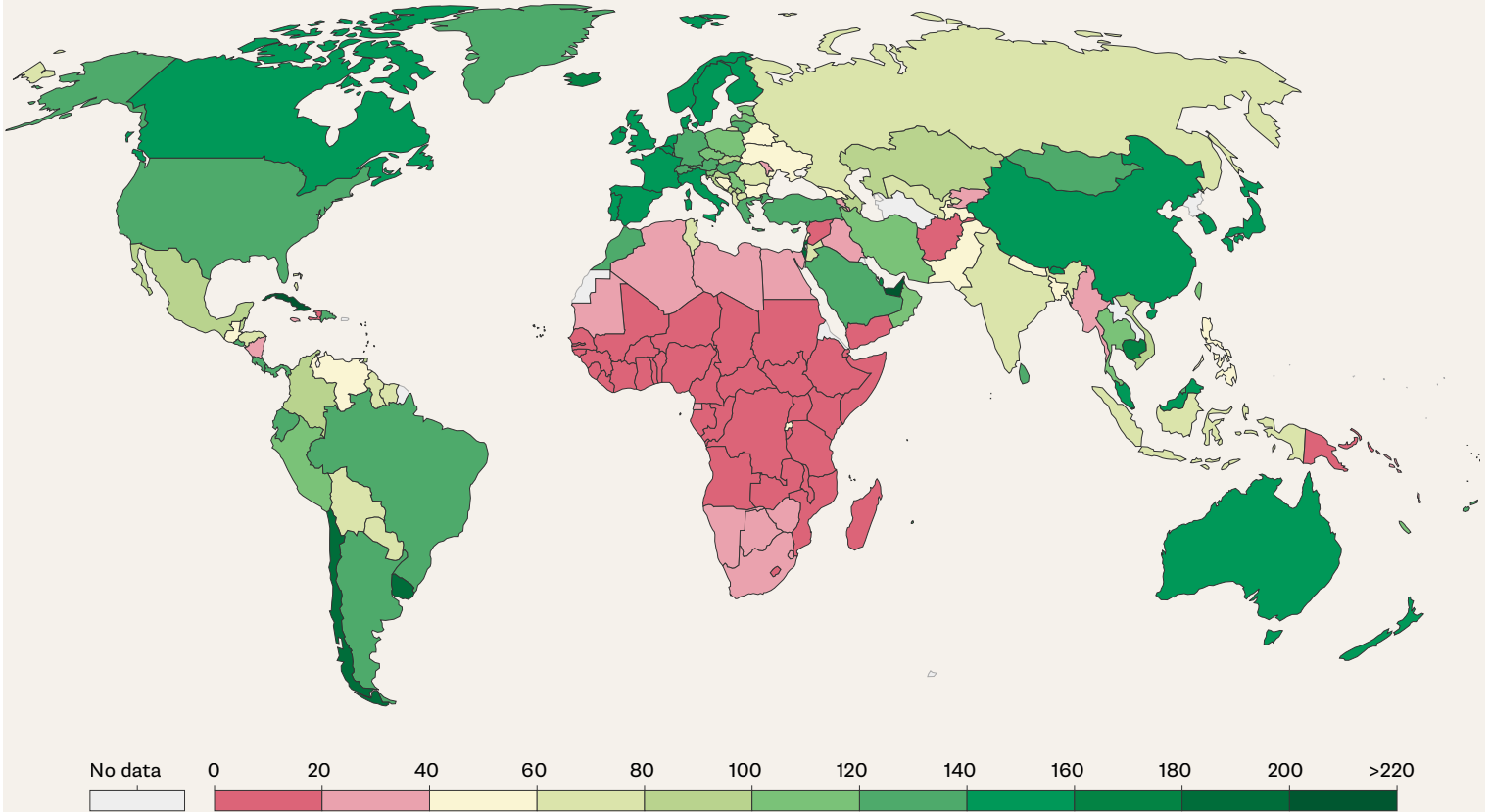
Maailmalaajuisesti erot rokotesaatavuudessa ovat huimia. Syksyyn 2021 mennessä maailmassa on jaettu yli kuusi miljardia rokotetta, mutta köyhimmissä maissa vain alle 3 prosenttia väestöstä on saanut edes yhden rokoteannoksen¹. Esimerkiksi Afrikan maissa täysin rokotettuja on alle 5 prosenttia väestöstä². Vauraat maat ovat puolestaan rokottaneet valtaosan väestöstään ja ostaneet rokotteita varastoon.

Rokotteiden lisäksi kehittyviltä mailta puuttuu

1 [Coronavirus \(COVID-19\) Vaccinations - Statistics and Research - Our World in Data](#)

2 <https://www.afro.who.int/health-topics/coronavirus-covid-19/vaccines>

Koronarokotteiden annokset sataa ihmistä kohden

Päivitetty 4.11.2021. Rokoteannokset on laskettu yksittäisinä annoksina sataa ihmistä kohden - niin ensimmäiset kuin tehosteannoksetkin. Määrä voi 100 ihmistä kohden olla suurempi kuin 100, koska yksi henkilö voi saada useamman kuin yhden rokoteannoksen.

muutakin pandemian hoidon ja hillitsemisen kannalta välttämättömiä tarvikkeita, kuten koronavirustestejä, suojarusteita, sairaalalaitteistoa sekä lääkkeitä.

Yksi este rokotteiden saatavuudelle ovat patentit, jotka estävät rokotteiden tehokkaamman tuotannon. Lukuisat valtiot ja järjestöt ovat esittäneet koronarokotteiden patenttien väliaikaista purkamista. Tämä mahdollistaisi rokotteiden valmistamisen myös kehittyvissä maissa.

**Universaali sosiaaliturva
sekä julkiset peruspalvelut
ovat kaikkein paras keino
hillitä eriarvoisuutta.**

Kehittyvät maat tarvitsevat tukea rokotteiden ja muiden pandemian hoidon edellyttämien tarvikkeiden tuotantoon.

Taluskriisi vei köyhimpien toimeentulon

Covid-pandemialla ja sen hillitsemiseksi määrättyillä liikkumisrajoituksilla on ollut laajoja taloudellisia vaikutuksia. Yli 100 miljoonan ihmisen on arvioitu vajonneen pandemian vuoksi köyhyyteen ja vuonna 2020 äärimmäisessä köyhyydessä elävien määrä maailmassa kasvoi ensi kertaa 22 vuoteen.³

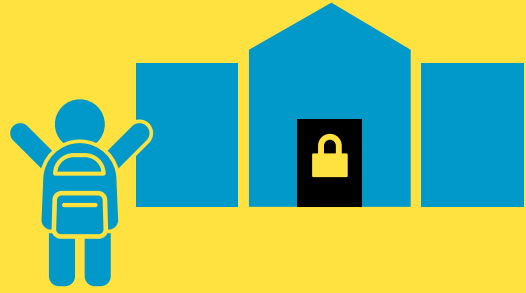
Pandemia on vaarantanut toimeentulon erityisesti epävirallisella sektorilla työskenteleviltä ihmisiltä, joita on maailmassa yli 2 miljardia. Suurin osa työssä käyvistä naisista maailmassa - esimerkiksi 95 prosenttia Aasiassa ja 89 prosenttia Saharan eteläpuolisessa Afrikassa - työskentelee juuri epävirallisella

3 <https://sdg.iisd.org/news/sdgs-report-2021-covid-19-lead-to-first-rise-in-extreme-poverty-in-a-generation/>

Yli 100 miljoonan

ihmisen on arvioitu vajonneen pandemian vuoksi köyhyteen.

168 miljoonaa

lasta on jäänyt pandemian takia vuodeksi kouluopetuksen ulkopuolelle.

12 miljoonaa naista

on jäänyt ilman seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluita muun muassa tarvikkeiden ja palveluiden saatavuuteen kohdistuneiden häiriöiden takia. Seurauksena on ollut

1,4 miljoonaa

ei-toivottua raskautta

sektorilla, kuten katukauppiaina, taloudenhoitajina tai omavaraisviljelijöinä. Heillä ei ole minkäänlaista sosiaaliturvaa esimerkiksi työttömyyden varalle eikä mahdollisuutta etätöiden tekemiseen.

Pandemian ensimmäisenä vuonna tehtyjen kyselyiden mukaan naiset menettivät työpaikkansa useammin kuin miehet, tai heidän työtuntejansa vähennettiin suhteellisesti enemmän⁴. Samaan aikaan naisille kasautui suurempi paine hoivakotien, koulujen ja työpaikkojen sulkemisen takia kasvanneesta hoivataakasta – esimerkiksi ruokakustannuksista kouluruokailujen loputtua.

Taloudellinen hätä on johtanut epätoivoisten selviytymiskeinojen kuten lapsiavioliittojen ja pakko-prostituution (survival sex) omaksumiseen⁵.

Miljoonien koulunkäynti keskeytyi

Satojen miljoonien lasten ja nuorten, erityisesti tyttöjen, koulunkäynti on keskeytynyt koronapan-

demian takia. Esimerkiksi syrjäisillä seuduilla asuvien lukutaidottomien perheiden lasten tilanne on haastava.

Puitteet etäkoulunkäyntiin ovat olleet heikot, jos perheillä ei ole ollut varaa tablettien tai liittymien hankkimiseen. Vanhemmilla ei välttämättä ole myöskään osaamista auttaa lapsiaan etäkoulunkäynnissä. Monin paikoin haasteena ovat myös heikot tai olemattomat sähkö- ja tietoverkkoyhteydet.

Vammaisten lasten tarvitsema ylimääräinen tuki ja etäopintojen saavutettavuus jäi usein vieläkin heikommaksi. Myös opettajat kärsivät tilanteesta, jossa he joutuivat järjestämään etäopetusta, usein ilman varoitusta tai siihen tarvittavaa koulutusta tai resursseja.

Tyttöjen koulunkäyntiin on vaikuttanut myös kasvanut kotitöiden määrä ja perheen taloudellinen tilanne. Koulujen sulkeutuminen ja kouluruokailun päättyminen merkitsi myös osalle lapsista päivän ainoan ravitsevan aterian poisjäämistä⁶.

4 UN Women (2021) From Insight to Action: Gender equality in the wake of COVID-19

5 <https://reliefweb.int/report/world/covid-19-and-impact-civil-society-organizations-csos-working-end-violence-against-women>

6 <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/consequences>

Koronapandemia on osoittanut, kuinka kriisit kärjistävät esimerkiksi ikään, vammaisuuteen tai sukupuoleen perustuvaa rakenteellista syrjintää. Syrjintää esiintyy kaikissa yhteiskunnissa. Kun suunnitellaan ratkaisuja pandemian pysäyttämiseksi ja rakennetaan kestävämpiä yhteiskuntia, on välttämätöntä ymmärtää, miten monin tavoin eriarvoisuus ilmenee yhteiskunnissa.

Koulusulkujen pidempiaikaisia vaikutuksia kehittyvissä maissa on vaikea arvioida, mutta kyselytutkimusten valossa monet lapset ja nuoret ovat vaarassa jättäytyä lopullisesti koulutuksen ulkopuolelle⁷. Tällä inhimillisen pääoman ja osaamisen vähenemisellä on vakavat ja kauaskantoiset seuraukset.

Väkivallan varjopandemia ja puutteelliset terveyspalvelut

Pandemian aikana kaikki naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta – varsinkin perheiden sisäinen – on kasvanut merkittävästi joka puolella maailmaa. Koottua kansainvälistä tietoa ei ole saatavilla, mutta esimerkiksi Ranskassa lähisuhdeväkivallan on raportoitu lisääntyneen jopa 30 prosenttia⁸ ja Brasiliassa jopa yli 40 prosenttia⁹.

Pandemian kuormitus terveydenhuollolle on rasittanut monia muita palveluita. Turvakotien, neuvontapuhelimien sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen kuormittuminen ovat tästä esimerkkejä.

YK:n väestörahaston UNFPA:n tutkimuksen mukaan noin 12 miljoonaa naista on jäänyt ilman seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluita muun muassa tarvikkeiden ja palveluiden saatavuuteen kohdistuneiden häiriöiden takia. Seurauksena on ollut jopa 1,4 miljoonaa ei-toivottua raskautta¹⁰.

Elvytystä vai yhä tiukempaa talouskuria

Pandemia on koetellut myös maailman vauraimpia kansantalouksia, mutta kipeimmin se on iskenyt maihin, joiden taloudellinen tilanne on ollut jo valmiiksi heikko. Monet kehittyvät maat ovat olleet pahasti velkaantuneita jo ennen koronakriisiä, ja pandemian aiheuttama taloudellinen taantuma on lisännyt niiden velkataakkaa entisestään. Suuri velkataakka kaventaa julkisen talouden. Se on puolestaan kehittyville maille merkittävä este sekä elpymiselle talouskriisistä että ekologisesti ja sosiaalisesti kestävämmän yhteiskunnan rakentamiselle.

Kun suuri osa julkisista varoista menee lainojen hoitokuluihin, valtiot eivät pysty tarjoamaan kansalaisilleen julkisia peruspalveluita. Tämä puolestaan ylläpitää ja pahentaa tuloerojen kasvua ja sukupuolten epätasa-arvoa. Eriarvoisuus kasvaa entisestään, jos velanantajat pakottavat hallitukset säästötoimiin ja menoleikkauksiin.¹¹

Jotta kehittyvät maat voisivat torjua pandemiaa ja sen kielteisiä taloudellisia vaikutuksia, ne tarvitsevat helputuksia velkojen ja niiden hoitokulujen maksuun. Lisäksi on tärkeää, että kehittyvät maat pystyvät keräämään enemmän julkista rahoitusta veroilla ja veroluonteisilla maksuilla. Kansainvälisen yhteisön tulee myös pitkäjänteisesti tukea kehittyvien maiden verohallintojen kapasiteetin vahvistamista sekä puuttua verovälttelyyn ja laittomiin pääomavirtoihin sääntelyllä ja muilla käytettävissä olevilla keinoilla.

7 Esim. https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2020/09/ISEAS_Perspective_2020_89.pdf

8 <https://www.unwomen.org/en/digital-library/multimedia/2020/4/infographic-covid19-violence-against-women-and-girls>

9 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7152912/>

10 https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/COVID_Impact_FP_V5.pdf

11 <https://voxeu.org/article/fiscal-austerity-intensifies-increase-inequality-after-pandemics>

Fingon suositukset:

KORONAPANDEMIA ON OSOITTANUT, kuinka eri-arvoisessa maailmassa elämme. Kriisin jälkeen on kuitenkin mahdollisuus rakentaa reilumpaa ja kestävämpää yhteiskuntaa.

Fingo peräänkuuluttaa suomalaisilta päätöksentekijöiltä määrätietoisia toimia, joilla vastataan Covid-19 pandemiaan globaalina kriisinä ja tavalla, joka edistää tasa-arvoa ja kestävästä kehitystä.

- Suomen ja kansainvälisen yhteisön tulee entistä määrätietoisemmin rakentaa järjestelmää, joka takaa ihmisoikeusperustaiset peruspalvelut jokaiselle. Koronapandemia on osoittanut sosiaaliturvan roolin sosiaalisena puskurina ja talouden vakauttajana. Agenda 2030:n kestävä kehityksen 1. tavoite köyhyyden poistamisesta sisältää selvän sitoumuksen universaalin sosiaaliturvan edistämistä vuoteen 2030 mennessä¹². Universaali sosiaaliturva varmistaa myös paremman valmistautumisen tuleviin kriiseihin, kuten ilmastonmuutokseen.
- Suomen tulee osoittaa rokotesolidaarisuutta sekä huomioida suunnitelmissaan ja linjauksissaan rokotteiden yhdenvertainen saatavuus kaikkialla maailmassa. Pandemia päättyy vasta kun jokaisella ihmisellä on mahdollisuus saada koronavirusrokotteita, -hoitoja ja -testejä. Kehittyvien maiden terveydenhuolto- ja rokotetuotantokapasiteettia on vahvistettava.
- Kehitysyhteistyön rahoitusta ei tule leikata, vaan päinvastoin lisätä. Rahoitusta tulee kohdistaa erityisesti eriarvoisuuden vähentämiseen. Kehitysyhteistyöllä on merkittävä rooli kehittyvien maiden julkisen terveydenhuollon ja peruspalveluiden tukemisessa ja kehittämisessä. Kehitysyhteistyöllä tulee tukea myös paikallisten yhteisöjen ja järjestelmien valmiuksia vastata kriiseihin ja palautua niistä.
- Kehittyviä maita tulee tukea pandemiaan vastaamisessa ja siitä elpymisestä tavalla, joka ei lisää julkisen talouden velkataakkaa tai pakota leikkaamaan peruspalveluita säästötoimien ja budjettikurin nimissä.
- Kyky kerätä verotuloja on tiiviisti yhteydessä kehittyvien valtioiden julkisen talouden liikkuvaraansa ja mahdollisuuksiin rahoittaa peruspalveluita. Suomen ja EU:n tulee tukea kehittyviä maita toimivien verojärjestelmien rakentamisessa. Lisäksi tulee estää verovälttelyä sekä laittomia pääomavirtoja uudistamalla sääntelyä ja puuttamalla käytäntöihin, jotka mahdollistavat niitä.
- Pandemiasta elpymiseen tähtäävät toimet eivät saa vahingoittaa ympäristöä. Niiden tulee sen sijaan edesauttaa ilmastonmuutoksen, luontokadon ja muiden ympäristöongelmien hillitsemistä. Tukitoimien ympäristövaikutuksia tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. Näin varmistetaan, etteivät elvytystoimet kiihdytä ilmastonmuutosta tai saa aikaan muita ympäristöhaittoja, jotka entisestään heikentävät yhteiskunnallista kriisinkestävyttä.

12 <https://kestavakehitys.fi/agenda2030/tavoite-1>

Fingo - Suomalaiset kehitysjärjestöt

Asiantuntijat

Eppu Mikkonen

Elina Mikola

Silla Ristimäki

Sähköpostiosoitteet:

etunimi.sukunimi@fingo.fi

Julkaistu

Marraskuu 2021

fingo.fi